

ISSN 1392-8295

UK
Uniwersytet
Jana Kochanowskiego w Kielcach

mokslo darbai   transactions

RESPECTUS PHILOLOGICUS

2016 Nr. 29 (34)

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 29 (34)

MOKSLINIS TĘSTINIS LEIDINYS

Leidžia Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas ir Jano Kochanovskio universiteto Humanitarinis fakultetas Kielcuose du kartus per metus (balandžio 25 d. ir spalio 25 d.).

Leidinyje lietuvių, lenkų, anglų, rusų kalbomis skelbiami originalūs moksliniai straipsniai, atitinkantys svarbiausias fakultetų humanitarinių mokslinių tyrimų kryptis: lingvistinius tyrinėjimus, literatūros naratyvų ir kontekstų problematiką, reklamos diskurso paveikumą, vertimo teoriją ir praktiką.

CZASOPISMO NAUKOWE

Wydawcy: Uniwersytet Wileński – Wydział Humanistyczny w Kownie oraz Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach. Ukazuje się dwa razy w roku: 25 kwietnia i 25 października.

W czasopiśmie, w językach litewskim, polskim, angielskim i rosyjskim, zamieszczone są oryginalne artykuły naukowe, których tematyka odzwierciedla najważniejsze kierunki badań prowadzonych na wydziałach humanistycznych współpracujących uczelni: badania językoznawcze i literaturoznawcze wraz z ich kontekstami, badania nad reklamą oraz nad teorią i praktyką przekładu.

ONGOING ACADEMIC PUBLICATION

Published twice a year (April 25, October 25) by Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities and The Jan Kochanowski University Faculty of Humanities in Kielce.

The periodical publishes original scholarly articles written in English, Lithuanian, Polish and Russian that correspond to the main humanitarian research fields of the faculties: linguistic researches, issues of literary narratives and contexts, influence of advertising discourse, theory and practice of translation.

DUOMENŲ BAZĖS / BAZY DANYCH / ABSTRACTING AND INDEXING

Elektronische Zeitschriftenbibliothek (2002)	Frei zugängliche E-Journals Universitätsbibliothek Regensburg
Arianta (2002) Balcan Rusistics (2004) C.E.E.O.L. (2005)	Naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego Russian Language, Literature and Cultural Studies Central and Eastern European Online Library DFG Nationallizenzen
EBSCO (2006)	Humanities International Complete Humanities Source Current Abstracts Humanities International Index TOC Premier
MLA (2007)	Modern Language Association International Bibliography
Index Copernicus (2008)	Index Copernicus International Journal Master List
Lituanistika (2011) PNB (2011) MIAR (2011) Linguistic Bibliography Online (2012) Ulrichs (2013)	The Database of the Humanities and Social Sciences in Lithuania Polska Bibliografia Naukowa Information Matrix for the Analysis of Journals BrillOnline Bibliographies, Netherlands Ulrich's Periodicals

PATIKRA / WERYFIKACJA / VERIFICATION

REDAKCIJOS ADRESAS / ADRES REDAKCJI / EDITORIAL OFFICE

Vilniaus universitetas	Vilnius University	Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Kauno humanitarinis fakultetas	Kaunas Faculty of Humanities	Wydział Humanistyczny
Muitinės g. 8	Muitines 8	ul. Świętokrzyska 21D
LT-44280 Kaunas	LT-44280 Kaunas	25-406 Kielce
Lietuva	Lithuania	Polska

Straipsnius ir kitą mokslinę medžiagą prašome siųsti į žurnalo redakciją Kaune, taip pat el. paštu.

Articles and other scientific material send to the Editorial Office in Kaunas, as well as by e-mail. Artykuły i inne materiały przeznaczone do publikacji prosimy nadsyłać na adres redakcji w Kownie, także pocztą elektroniczną.

El. paštas / E-mail respectus.philologicus@khf.vu.lt **Tel.** +370 37 750 536
Interneto svetainė / Strona internetowa / Homepage <http://www.rephi.khf.vu.lt>

REDAKTORIAI / REDAKCJA / EDITORS

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (lietuvių kalba / język litewski / Lithuanian language)
Beata Piasecka (lenkų kalba / język polski / Polish language)
Brygita Brasiienė (anglų kalba / język angielski / English language)
Alla Diomidova (rusų kalba / język rosyjski / Russian language)

Print ISSN 1392-8295, Online ISSN 2335-2388

© Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2016

© Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Wydział Humanistyczny w Kielcach, 2016

RESPECTUS PHILOLOGICUS Nr. 29 (34)

REDAKCINĖ KOLEGIJA – KOLEGIUM REDAKCYJNE EDITORIAL BOARD

Vyriausioji redaktorė – redaktor naczelny – editor-in-chief

**Gabija BANKAUSKAITĖ-
SEREIKIENĖ**
gabija.sereikiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Vyriausiosios redaktorės pavaduotojas – zastępca redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Marek RUSZKOWSKI
gustaw1960@op.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Vyriausiosios redaktorės pavaduotoja – zastępca redaktora naczelnego – deputy editor-in-chief

Loreta ULVYDIENĖ
loreta.ulvydiene@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Daiva ALIŪKAITĖ
daiva.aliukaite@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto docentė, dr., Lietuva
Docent Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Associate Professor, Vilnius University, Lithuania

Danutė BALŠAITYTĖ
dbalsaityte@gmail.com

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Wiesław CABAN
caban@ujk.kielce.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Renato CORSETTI
renato.corsetti@gmail.com

Romos universiteto „La Sapienza“ profesorius, habil. dr., Italija
Profesor Uniwersytetu Rzymського „La Sapienza“, dr hab., Włochy
Professor, Sapienza University of Rome, Italy

Anatolij CHUDINOV
ap_chudinov@mail.ru

Uralo valstybinio pedagoginio universiteto profesorius, dr., Rusija
Profesor Uralskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego, dr, Rosja
Professor, Ural State Pedagogical University, Russia

Janusz DETKA
januszdetka1@wp.pl

Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland

Margarita GAVRILINA
gavril@inbox.lv

Latvijos universiteto profesorė, dr., Latvija
Profesor Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze, dr, Łotwa
Professor, University of Latvia, Latvia

Jonė GRIGALIŪNIENĖ
jone.grigaliuniene@gmail.com

Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

Laima KALĖDIENĖ
kaledienei@gmail.com

Mykolo Romerio universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Michała Rómera, dr, Litwa
Professor, Mykolas Romeris University, Lithuania

Asta KAZLAUSKIENĖ
a.kazlauskiene@hmf.vdu.lt

Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Witolda Wielkiego, dr, Litwa
Professor (04H), Vytautas Magnus University, Lithuania

Aleksandras KRASNOVAS
aleksandras.krasnovas@khf.vu.lt

Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania

- Jadvyga KRŪMINIENĖ**
jadvyga.kruminiene@khf.vu.lt
Vilniaus universiteto profesorė, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania
- Kazimierz LUCIŃSKI**
ifs@ujk.edu.pl
Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorius, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
- Lidia MICHALSKA-BRACHA**
lidia.bracha@ujk.edu.pl
Jano Kochanovskio universiteto Kielcuose profesorė, habil. dr., Lenkija
Profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, dr hab., Polska
Professor, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
- Gerald E. MIKKELSON**
gemikk@ku.edu
Kanzaso universiteto profesorius, dr., JAV
Profesor Uniwersytetu w Kansas, dr, USA
Professor, The University of Kansas, USA
- Olegas POLIAKOVAS**
oleg.poljakov@ffv.vu.lt
Vilniaus universiteto profesorius, dr., Lietuva
Profesor Uniwersytetu Wileńskiego, dr, Litwa
Professor, Vilnius University, Lithuania
- Adriana SERBAN**
adriana.serban@univ-montp3.fr
Polio Valéry universiteto Montpellier III docentė, dr., Prancūzija
Docent Uniwersytetu Paul Valéry, Montpellier III, dr, Francja
Senior lecturer, Paul Valéry University, Montpellier III, France
- Yuri STULOV**
yustulov@mail.ru
Minsko valstybinio lingvistikos universiteto profesorius, dr., Baltarusija
Profesor Państwowego Uniwersytetu Lingwistycznego w Mińsku, dr, Białoruś
Professor, Minsk State Linguistic University, Belarus
- Leona TOKER**
toker@mscc.huji.ac.il
Jeruzalės Hebrajų universiteto profesorė, habil. dr., Izraelis
Profesor Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, dr hab., Izrael
Professor, The Hebrew University of Jerusalem, Izrael

TURINYS / SPIS TREŚCI

I. DISKURSO IR NARATYVO TYRIMAI / BADANIA NAD DYSKURSEM I NARRACJĄ

Marek Ruszkowski (Lenkija / Polska). Fundamentalizm językowy.....	9
Ina Pukelytė (Lietuva / Litwa). Tarp dramos ir postdramos.....	18
Eglė Gabrėnaitė (Lietuva / Litwa). Politinio komentaro retorika: žanro transformacijos	25
Sylwia Konarska-Zimnicka (Lenkija / Polska). Socjologia a warsztat naukowy historyka. Przykład etnometodologii.....	33
Iwona Filipczak (Lenkija / Polska). Marginalization of South Asians Based on Race and Skin Color in Bharati Mukherjee's <i>Jasmine</i> and Chitra B. Divakaruni's <i>The Mistress of Spices</i>	46
Skirmantė Biržietienė (Lietuva / Litwa). Antikinė „lengvoji poezija“: epigramos ypatumai.....	57
Ewa Anna Piasta (Lenkija / Polska). Motywy religijne w powieści <i>Gody magdeburskie</i> Gertrudy von Le Fort.....	65

II. KALBA. VISUOMENĖ. KULTŪRA / JĘZYK. SPOŁECZEŃSTWO. KULTURA

Oleksandr Kapranov (Norvegija / Norwegia). Conceptual Metaphors in British Foreign Secretary's Twitter Discourse Involving Ukraine.....	75
Татьяна Бобкова (Ukraina / Ukraina). Классификация коллокаций: основные подходы и критерии	87
Martyna Król (Lenkija / Polska). Homonimia wśród nominatów dotyczących czasu i przestrzeni: polsko-rosyjskie studium kontrastywne.....	99
Ольга Солодушко (Lenkija / Polska). Семантическая характеристика зоонимов, мотивированных пестрой окраской и узорами на шерсти животного (на примере кличек коров в польском и украинском языках)	107
Elżbieta Michow (Lenkija / Polska). Polskie i bułgarskie frazeologizmy somatyczne motywowane przez nazwy części ciała służących do mówienia.....	121
Olga V. Domnich (Ukraina / Ukraina). Etymologic Features and Peculiarities of the Process of Indigenous Vocabulary Borrowing in American English.....	130
Erika Merkytė-Švarcienė (Lietuva / Litwa). Tarmių mentalinio žemėlapiu (ne)tikslumo veiksniai: tarmės vartojimas vs. nevartojimas.....	139
Hona Mickienė, Rita Baranauskienė (Lietuva / Litwa). Veliuonos apylinkių pravardžių semantikos ypatumai: pirminės pravardės.....	155
Lina Bikilienė (Lietuva / Litwa). Evaluative Language in Lithuanian Students' English Writing. A Study of <i>Important</i> and <i>Interesting</i>	177

III MOKSLINIO GYVENIMO KRONIKA / KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO

Konferencijų apžvalgos / Konferencje

Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (Lietuva / Litwa). Žanras: kanonas ar transformacija?	188
Jurgita Astrauskienė, Danguolė Satkauskaitė (Lietuva / Litwa). Tarp eilučių: kalbos ir medijų sankirta.....	191

Knygų recenzijos / Recenzje książek

Алла Дюмидова (Lietuva / Litwa). Просто о сложном: новое пособие по фонетике русского языка.....	194
Aleksandras Krasnovas (Lietuva / Litwa). Apie lenkų tremtinius Sibire – išsamiai ir objektyviai.....	196

Anonsai / Zapowiedzi	199
-----------------------------------	-----

IV. REIKALAVIMAI STRAIPSNIAMS / ZASADY OPRACOWYWANIA PUBLIKACJI	200
--	-----

CONTENTS

I. RESEARCH OF DISCOURSE AND NARRATIVE

Marek Ruszkowski (Poland). Linguistic Fundamentalism.....	9
Ina Pukelytė (Lithuania). Between Drama and Postdrama	18
Eglė Gabrėnaitė (Lithuania). The Rhetoric of Political Commentary: Genre Transformations	25
Sylvia Konarska-Zimnicka (Poland). Sociology and Methodology of Historical Research. Ethnomethodology.....	33
Iwona Filipczak (Poland). Marginalization of South Asians Based on Race and Skin Color in Bharati Mukherjee's <i>Jasmine</i> and Chitra B. Divakaruni's <i>The Mistress of Spices</i>	46
Skirmantė Biržietienė (Lithuania). Ancient "Simple Poetry": Peculiarities of the Epigram	57
Ewa Anna Piasta (Poland). Religious Motifs in the Novel <i>The Magdeburg Wedding</i> by Gertrud von le Fort	65

II. LANGUAGE. SOCIETY. CULTURE

Oleksandr Kapranov (Norway). Conceptual Metaphors in British Foreign Secretary's Twitter Discourse Involving Ukraine	75
Татьяна Бобкова (Ukraine). Classification of Collocation: The Main Approaches and Criteria	87
Martyna Król (Poland). Homonymy among the Nominates Concerning Time and Space: Polish-Russian Contrastive Study	99
Ольга Солодушко (Poland). Semantyc Analysis of Zoonyms Motivated by the Coloured Coat (Based on the Cow Names in Polish and Ukrainian).....	107
Elżbieta Michow (Poland). Polish and Bulgarian Somatic Phrases Justified with the Names of the Parts of the Body Designed for Speaking	121
Olga V. Domnich (Ukraine). Etymologic Features and Peculiarities of the Process of Indigenous Vocabulary Borrowing in American English.....	130
Erika Merkytė-Švarcienė (Lithuania). Un(accuracy) Factors of the Mental Map of Dialects: Using vs. Non-using a Dialect	139
Ilona Mickienė, Rita Baranauskienė (Lithuania). Peculiarities of Nickname Semantics in Veliuona Region: Primary Nicknames	155
Lina Bikelienė (Lithuania). Evaluative Language in Lithuanian Students' English Writing. <i>A Study of Important and Interesting</i>	177

III. SCIENTIFIC LIFE CHRONICLE**Conference review****Gabija Bankauskaitė-Sereikienė** (Lithuania). Genre: Canon or Transformation? ..... 188**Jurgita Astrauskienė, Danguolė Satkauskaitė** (Lithuania). Between the Lines:
The Intersection of Speech and Media ..... 191**Book reviews****Алла Дюмидова** (Lithuania). In Simple Words about Complicated: The New Guide
to the Russian Phonetics ..... 194**Aleksandras Krasnovas** (Lithuania). The Polish Exiles in Siberia: In Detail and
Objectively..... 196**Announcements** ..... 199**IV. REQUIREMENTS FOR PUBLICATION** 200

Ilona Mickienė

Vilniaus universitetas
Kauno humanitarinis fakultetas
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
Tel. +370 37 422 604
El. paštas: ilona.mickiene@khf.vu.lt
Moksliniai interesai: onomastika, leksikologija, žodžių daryba

Rita Baranauskienė

Vilniaus universitetas
Kauno humanitarinis fakultetas
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
Tel. +370 37 422 604
El. paštas: rita.baranauskienne@khf.vu.lt
Moksliniai interesai: semantika, sintaksė, lingvistinė pragmatika

VELIUONOS APYLINKIŲ PRAVARDŽIŲ SEMANTIKOS YPATUMAI: PIRMINĖS PRAVARDĖS

Straipsnyje analizuojamos Veliuonos apylinkėse užrašytos 425 pirminės pravardės, siekiant nustatyti būdinguosius semantikos bruožus. Nuosekliau nagrinėjama pravardžių semantika, nustatoma kilmė, svarbiausios konotacijos. Analizuojant pravardžių semantiką atsižvelgiama į pravardžių teikimo motyvus ir žodyninę definiciją. Semantiškai analizuojant pravardes pirmiausia nustatomas pravardžių sudarymo pagrindas – tikrinis žodis, reiškiantis individualų daikto vardą, arba apeliatyvas, reiškiantis apibendrintą daikto vardą. Toliau pravardės skirstomos į smulkesnes semantines grupes. Tyrimas atskleidė, kad gausesnę grupę sudaro pravardės, kurių pagrindas yra apeliatyvas, mažesnę – pravardės, kurių pagrindas – tikrinis žodis. Pravardžių semantikos analizė atskleidė semantines grupes, atspindinčias Veliuonos apylinkėse užrašytų pirminių pravardžių formavimosi sistemą.

Straipsnyje pateikta pirminių pravardžių semantinė klasifikacija iš principo nauja, daugiausia besiremianti A. Vanago sudarytu hidronimų semantikos klasifikacijos schema, todėl gali būti tobulinama, pildoma, diskutuojama.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: pravardė, onimas, semantika, apeliatyvas, tikrinis žodis.

Tyrimo objektas ir metodologinės prielaidos

Pravardės yra neoficialiai vartojami tikriniai žodžiai, žymintys pravardžiuojamojo išskirtinę ypatybę ir sudarantys vieną iš asmenvardžių subklasių. Pravardė gali būti suprantama dvejopai: 1) iš seno vartotas pravardinės kilmės asmenvardis, ilgainiui virtęs pavarde (pvz., *Vilkas, Rudys, Trumpius*...) ir 2) dabar naujai atsiradusi pravardė, vartojama šalia pavardės (kartu *Vilku* galima pravardžiuoti bet kurį asmenį, pvz., Jonaitį, Petkevičių ir t. t.)

(Zinkevičius 2008: 16). Straipsnyje analizuojamos dabartiniu metu susidariusios pravardės. Pasak Vitalijos Maciejauskienės, „labai svarbu kiek įmanoma daugiau žinoti apie vienos ar kitos onimų klasės (subklasės) specifiką: kaip atsirado, susidarė tikrinių žodžių sistema, ar ji dar tebepldoma naujais vienetais, ar yra uždara ir nekintanti, kokios lingvistinės ir ekstralingvistinės aplinkybės lėmė jos pobūdį“ (Maciejauskienė 2001: 168). Pravarde siekiama akcentuoti pravardžiuojamojo fizinės ypatybės, būdą, kalbos turinį, gyvenamąją vietą, kilmę ir kt. Pravardžiuojantys, teikdami žmogui pravarde, remiasi ekstralingvistiniais veiksniais. Ekstralingvistiniai veiksniai susiję su nuolat kintančia tikrove, su tikslu susidaryti naujus veiksmingesnius, stilistiškai konotuosius žodžius. Nors žodžių, ypač tikrinių, motyvacija išblunka, tačiau vidinė vardo forma rodo, kodėl tas daiktas buvo vienaip ar kitaip pavadintas (plg. Gudavičius 2000: 104). Ekstralingvistiniai veiksniai lemia pravardžių motyvaciją, darybą bei struktūrą. Straipsnyje analizuojamos Lietuvos kalbos instituto projekto „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“¹ metu Veliuonos apylinkėse užrašytos 425 pirminės pravardės. Straipsnio autorės jau yra aptarusios Kauno, Marijampolės ir Pasvalio apskričių tarminiuose punktuose surinktą vardyną (Mickienė, Baranauskienė 2012a: 208–215), Veliuonos apylinkėse užrašytų 386 gyventojų pravardžių *onomastinę motyvaciją* (Mickienė, Baranauskienė 2012b: 175–188), Veliuonos apylinkių 241 antrinės pravardės struktūros ypatumus (Mickienė, Baranauskienė 2014: 262–269).

Šiame straipsnyje **siekiama** nustatyti būdinguosius pirminių pravardžių semantikos bruožus. Pravardžių semantikos analizė bus pravarti tiriant būtent pravardžių reikšmes, nustatant semantines grupes, kurios atspindėtų Veliuonos apylinkėse užrašytų pirminių pravardžių formavimosi sistemą. Iš pradžių buvo pasitelkta pravardžių struktūrinė analizė, padėjusi pravardes suskirstyti į pirmines ir antrines. Pirminės pravardės yra tos, kurios struktūriškai niekuo nesiskiria nuo motyvuojančio žodžio. Antrinių pravardžių grupę sudaro derivatai. Struktūrinė pravardžių analizė atskleidė, kokios struktūros tikriniai ir bendriniai žodžiai parenkami pravardėms kurti. Struktūriškai analizuojant antrines pravardes išskirtos pravardės, turinčios priesagą, galūnę, mišrios struktūros, sudurtinės, sudėtinės ir pravardės frazės. Išsiaiškinta, kad dažniausiai Veliuonos apylinkėse vartojamos antrinės pravardės, turinčios priesagą, ir pravardės, turinčios galūnę (Mickienė, Baranauskienė 2014: 262–269). Šiame straipsnyje atsiribojama nuo antrinių pravardžių tyrimo ir analizuojamos pirminės pravardės. Nuosekliau nagrinėjama jų semantika, nustatoma kilmė, aptariamos būdingosios konotacijos.

Analizuojant pravardžių semantiką atsižvelgiama ir į pravardžių teikimo motyvus, ir į žodyninę definiciją. Todėl tiriamos tos pravardės, kurių motyvai respondentų yra nurodyti arba kurių semantika aiškėja iš žodyninės definicijos. **Tiriamąją medžiagą** sudaro 425 pravardės.

Pravardės buvo rinktos Jurbarko apylinkėse Veliuonos punkte 2011 metais. Rašant straipsnį taip pat pasinaudota miestelio mokyklos muziejuje saugomomis aukštesnių

¹ „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028). Projekto vadovė – prof. dr. Danguolė Mikulėnienė.

(10–12) klasių mokinių užrašytomis apylinkių gyventojų pravardėmis. Ankstesniuose straipsniuose tiriant pravardžių onomastinę motyvaciją, struktūrą, pastebėta, kad nemažai užrašytų pravardžių kartojasi, todėl nekyla abejonių, kad jas žino ir vartoja daug vietinių gyventojų. Akivaizdu, kad pravardės perduodamos iš kartos į kartą ir gyvuoja ilgiau, negu gyvena pravardės turėtojas.

Semantiškai analizuojant pravardes pirmiausia nustatomas pravardžių sudarymo pagrindas – tikrinis žodis, reiškiantis individualų daikto vardą, arba apeliatyvas, reiškiantis apibendrintą daikto vardą. Toliau pravardės skirstomos į smulkesnes semantines grupes.

Semantikos tyrinėjimo objektas yra toji specifinė onimo reikšmė, kurią jis turėjo susidarymo metu. Semantiškai analizuojant onimus svarbu nustatyti, atsekti tą onimo objekto kurio nors bruožo pavadinimą, kurio pamatu susidarė onimas (plg. Vanagas 1981: 9). Šiuo tikslu nustatoma onimų pirminė reikšmė, naudojantis *Lietuvių kalbos žodyne (LKŽe)*, *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (DLKŽe)*, *Vardų sąvade*, *Lietuvių pavardžių žodyne*, *Tarptautinių žodžių žodyne*, *Lietuvių–lenkų kalbų žodyne*, *Rusų–lietuvių kalbų žodyne* teikiamomis žodyninėmis definicijomis. Pirminės reikšmės skiriamuoju požymiu dažniausiai laikomas jos įprastumas, menkas priklausymas nuo žodžio vartojimo konteksto, arba tiksliau – savarankiškumas, nes ji kalbos vartotojų sąmonėje sužadina atitinkamą sąvoką be sąsajos su kitomis sąvokomis (plg. Gudavičius 2007: 101). Žodžių, virtusių pravarde (tikriniu žodžiu), pirminė reikšmė gali niveliuotis, t. y. vartojimo praktikoje jie suvokiami ne kaip leksikos elementai, turintys pirminę reikšmę, o kaip tam tikrų gyvų daiktų pavadinimų simboliai. Kai kurių iš jų konotacinės reikšmės komunikacijos procese yra aktualizuojamos. Pasak Aleksandro Vanago, „hidronimai (autorių manymu, ir visi onimai), galėjo reikšti, buvo motyvuoti, tiksliau – turėjo labai platų ir konkretų semantinį turinį (nes konotavo, apėmė bruožus, būdingus ir visai objektų rūšiai, ir bruožus, kuriuos dar turėjo tik tas vienas žymimasis objektas“ (Vanagas 1981: 10). Todėl analizuojant konkrečią pravardės semantiką, ypač tada, kai nurodoma pravardės vartojimo motyvacija, pateikiamos perkeltinės žodžio reikšmės, nurodomos minėtuose žodynuose ir Egidijaus Zaikausko *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynėlyje* (2008) ir Roberto Kudirkos *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodyne* (2012).

Asmenvardžius semasiologiškai šiek tiek yra tyrinėjęs Zigmąs Zinkevičius (Zinkevičius 1977, 2008). Šiuo požiūriu pravardes yra aptaręs Alvydas Butkus (Butkus 1980: 160–169; Butkus 2009). Straipsnyje skirstant pravardes į semantines grupes remiamasi nuoseklia Aleksandro Vanago sudaryta hidronimų semantikos klasifikacija (Vanagas 1981: 4–153) ir Aldonos Paulauskienės semantine daiktavardžių klasifikacija (Paulauskienė 1994: 58–64).

Velionos apylinkių pirminių pravardžių semantinė analizė

Pagal sudarymo pagrindą gausesnę grupę sudaro pravardės, kurių pagrindas **apeliatyvas** (339 pravardės, 79,8 proc. visų pravardžių). Atsižvelgus į apeliatyvo semantiką, skiriamos tokios semantinės klasės – gyvi ir negyvi daiktai, nedaiktai. Ši semantinė priešprieša (daiktų ir nedaiktų pavadinimai) sutampa su priešprieša *konkretu / abstraktu*: daiktų pavadinimai yra konkretieji daiktavardžiai, nedaiktų pavadinimai – abstraktieji. Toliau daiktų pavadinimai skiriami priešpriešos *gyva / negyva* pagrindu (plg. Paulauskienė 1994: 61).

1. **Gyvųjų daiktų** semantinė klasė (235 pravardės, 55,3 proc. visų pravardžių) skaidoma į semantines grupes, žyminčias augalų ir gyvūnų pavadinimus, asmenų, mitinių būtybių ir šventųjų pavadinimus².

1.1. **Augalų pavadinimų** (21 pravardė; 4,9 proc. visų pravardžių) grupei priskiriamos pravardės, žyminčios įvairių augalų pavadinimus: medžių, žolių, daržovių, vaisių, grybų, gėlių:

Agurkas³ (dėl liesumo⁴): *agurkas* ‘valgoma daržovė, jos vaisius’⁵;

Astra (dėl astrų pamėgimo): *astra / astras* ‘žolinis darželio augalas’;

Balanda (nuo pavardės Baradauskas): *balanda* ‘toks balandinių šeimos augalas’;

Cibulis: *cibulis* ‘svogūnas’;

Fruktas: rus. *фрукт* ‘vaisius; tipas, diegas’; žarg. *fruktas* ‘žmogėnas, tipas’ (Zai-kauskas 2008: 55);

Kaktusas: *kaktusas* ‘šiltųjų kraštų belapis, mėsingų spygliuotu stiebu augalas’;

Kanapė: *kanapė* ‘kultūrinis augalas, iš jo stiebo gaunamas pluoštas, o iš sėklų spaudžiamas aliejus’;

Grūzdas (labai mažo ūgio): plg. *gruzdas* ‘lakštabudžių šeimos valgomas grybas, piengrybis gruzdas’;

Kmynas: *kmynas* ‘skėtinių šeimos augalas; jo sėklos, vartojamos prieskoniams’;

Mauras (rūbai neišlyginti, plaukai susivėję, nesiprausęs): *mauras / maurai* ‘vandens augalas, plūdena’;

Medis (aukštas ir kūdas, aukšto ūgio žmogus): *medis* ‘daugiametis augalas su kietu kamieniu ir šakomis’;

Musmirė: *musmirė* ‘lakštabudžių šeimos nuodingas grybas, nuo kurio musės dvesia’;

Obuolys (apvalainas): *obuolys* ‘obels vaisius’;

Pinavijas (vardas Bijūnas): *pinavijas / pinavijas* ‘bijūnas’;

Pipiras (pipirų pardavėjas): *pipiras* ‘pietų kraštų augalas, kurio smulkūs vaisiai turi tam tikrą aštrų skonį’;

Pomidoras (dėl nuolat raudono veido): *pomidoras* ‘daržo augalas, daržovė’;

Pušis: *pušis* ‘visada žaliuojantis medis su ilgais spygliais ir apvaliais kankorėžiais; to medžio kamienas’;

Raudongalvė (dažyti plaukai): *raudongalvė / raudongalvis* ‘raudonviršis, raudonikis’;

Runkelis: *runkelis* ‘šakniavaisis su stora, mėsinga šaknimi, burokas (*Beta*); jo šakniagumbis’;

Slyva: *slyva* ‘erškėtinių šeimos medis su nedideliais vaisiais, viduje turinčiais kauliuką; to medžio vaisius’;

² Skirstymą į nurodomas straipsnyje semantines grupes yra nulėmusi surinkta medžiaga.

³ Moksliniuose straipsniuose yra priimta pateikti kirčiuotas pravardes, tačiau Veliuonos apylinkių pravardės rinktos ne tik straipsnio autorių, bet ir mokinių, todėl pravardžių kirčiavimas nebuvo fiksuotas. Pravardės galėjo būti kirčiuojamos netaisyklingai, žargoniškai, pagal tarmės ypatybes, todėl straipsnio autorės mano, kad pateikti norminius kirčiavimo variantus netikslinga.

⁴ Skliausteliuose nurodoma respondento pateikta pravardės motyvacija (kalba netaisyta).

⁵ Visos bendriniai žodžių reikšmės teikiamos iš LKŽe.

Vyšnia: *vyšnia* ‘erškėtinių šeimos vaismedis sultingomis, raudonomis su kauleliu uogomis’;

Žibutė (nes pavardė Žibaitė, nuo pavardės Žibaitė): *žibutė / žibuoklė* ‘vėdryninių šeimos ankstyva miškų gėlė, žibutė’.

Kaip matyti iš teikiamų pavyzdžių, išskyrus kaktusą (šiltųjų kraštų belapi, mėsingų spygliuotu stiebu augalą, Lietuvoje sukultūrintą ir auginamą kaip kambarinę gėlę), visos kitos pravadės daromos iš Lietuvoje augančių augalų pavadinimų, dažniausiai sudarymo motyvu renkantis spalvą, dydį, formą.

1.2. **Gyvūnų pavadinimų** grupei priskiriamos 96 pravadės (22,6 proc. visų pravadžių), žyminčios paukščius, naminius gyvulius, laukinius gyvūnus ir žvėris, vandens gyvūnus ir žuvis, vabzdžius, graužikus, gyvates, kirminus.

1.2.1. **Paukščiai** (24 pravadės):

Antis: *antis* ‘naminis ar laukinis vandens paukštis’;

Gaidys (išsišokantis žmogus): *gaidys* ‘naminis paukštis, vištų patinas’;

Gandras: *gandras* ‘gužas, gužutis, garnys, starkus, busilas, didutis’;

Garnys: *garnys* ‘į gandrą panašus, bet smulkesnis paukštis smailia galva, ilgu snapu ir kaklu, ilgomis kojomis’;

Grifas (nes kumpa nosis, žmogus su ilga nosimi): *grifas* ‘didelis paukštis, mintantis dvėseną’;

Gulbė: *gulbė* ‘didelis vandens paukštis ilgu kaklu’;

Gužas (pavardė Gudžiūnas): *gužas* ‘gandras’;

Kanarėlė (šviesaus gymio ir ramaus charakterio vyriškis): *kanarėlė* ‘kikilinių šeimos paukštis giesmininkas, laikomas kambariuose, narveliuose’;

Karvelis: *karvelis* ‘pilkomis, melsvomis, baltomis ir kt. plunksnomis, dideliu gurkliu paukštis, balandis’;

Kielė (didelė liežuvautoja): *kielė* ‘nedidelis paukštis ilga uodega, ledspira’;

Kiras (klišos kojos, žmogus kreivomis kojomis): *kiras* ‘laukinis vandens paukštis’;

Kuodė (dėl šukuosenos): *kuodė* ‘kuoduotė (višta, antis)’, prk. ‘susivėlus, žiopla moteris’;

Kuosa: *kuosa* ‘varninių šeimos paukštis, kovukas’, prk. ‘kvailė, žiopla’;

Paukštis (nes labai kumpa nosis): *paukštis* ‘plunksotas, su sparnais, su dviem kojomis, su snapu stuburinis gyvūnas’;

Paukštvanagis (nosis kumpa): *paukštvanagis* ‘vanagas, kuris gauda paukščius’;

Pelėda: *pelėda* ‘plėšrus didelėmis akimis nakties paukštis’;

Pingvinas (dėl eisenos, stora ir eina linguodama): *pingvinas* ‘plaukiojantis, bet neskraidantis pietų pusrutulio poliarinės srities paukštis’;

Šarka (didžiulė liežuvautoja, nuo vardo Šarūnas, Šarūnas): *šarka* ‘varnų šeimos paukštis su baltomis plunksnomis sparnuose’, prk. ‘apie plepią moterį’;

Šikšnosparnis: *šikšnosparnis* ‘mažas, naktį skraidantis žinduolis’;

Varna (nes išsižiojusi): *varna* ‘varninių šeimos paukštis pilkomis ir juodomis plunksnomis’, menk. ‘vėpla, žioplis, išsižiojėlis’;

Zylė (dėl plačių priekinių dantų): *zylė* ‘žvirblinių būrio nedidelis vikrus paukštelis puriomis plunksnomis’;

Žąsinas: *žąsinas* ‘žąsų patinas’;

Žąsis (labai nevikri, nes per karnavalą vaidina žąsį): *žąsis* ‘didelis laukinis ir naminis vandens paukštis’;

Žuvėdra (tarnavęs laivyne): *žuvėdra* ‘kirų būrio vandens paukštis ilgais siaurais sparnais, dvišaka uodega’.

1.2.2. **Naminiai (ar namie paprastai auginami) gyvuliai** (19 pravardžių):

Arklys: *arklys* ‘naminis vienanagis gyvulys, kuriuo dirbama, važiuojama, jojama’;

Asilas (nemąstantis žmogus): *asilas* ‘panašus į arklį naminis gyvulys’;

Avis (todėl, kad labai garbanota): *avis* ‘naminis gyvulys, laikomas vilnoms ir mėšai’;

Bekonas (nes storas): *bekonas* ‘iki tam tikro svorio (80–100 kg) nupenėta kiaulė’;

Bulius (nes yra veterinaras): *bulius* ‘karvių patinas’;

Ciba (užsispyręs žmogus; užsispyrusi): *ciba / cibė* ‘ožka’;

Dveigys: *dveigys* ‘kas dvejų metų (ppr. apie arklį)’;

Karvė (nes pavardė Karovina; stambi moteris): *karvė* ‘stambus raguotas naminis gyvūnas, laikomas pienui ir mėšai’;

Kiaulė (storas žmogus): *kiaulė* ‘naminis gyvulys, auginamas mėšai, riebalams’;

Kriūša, Kriūša: plg. *xpiouka* šnek. ‘čiukė, kiaulė, kriukšė’ (RLKŽ 1985: 543);

Kuilys: *kuilys* ‘kiaulės patinas, tekis’;

Lapkus (nes turėjo šunį nulėpusį): *lapkus* ‘gyvulys nulinkusiomis ausimis’;

Mopsas (garbanoti plaukai): *mopsas* ‘kambarinis plačiasnukių veislės šuo’;

Ožys: *ožys* ‘ožkos patinas’;

Ožka (1) dėl užsispyrimo, užsispyręs žmogus, (2) taip vadina dvi seseris, jos truputį „prie meno“: *ožka* ‘nedidelis raguotas atrajojantis (ppr. naminis) gyvulys, laikomas pienui ir mėšai’, prk. ‘apie nerimtą, lengvabūdę merginą’;

Sargis: *sargis* ‘namų šuo, kiemsargis’;

Šuo (daug kalba, ko nereikia, nes smirda šuniu): *šuo* ‘gyvulys, laikomas namams saugoti, medžioklei ir kt.’;

Triušė: *triušė* ‘triušių patelė’;

Triušis (atsikišę dantys): *triušis* ‘kailinis ir mėsinis auginamas ir laukinis graužikas’.

1.2.3. **Laukiniai gyvūnai ir žvėrys** (20 pravardžių):

Barsukas: *barsukas* ‘plėšrus žvėrelis šiurkščiais plaukais, opšrus’;

Bebras (gyvena šalia upelio): *bebras* ‘toks graužikų būrio brangiakailis žvėrelis’;

Beždžionė: *beždžionė* ‘žinduolis gyvulys, panašus į žmogų savo kūno sudėtimi’, prk. ‘kas pamėgdžioja kitus, maivosi’;

Kiaunė: *kiaunė* ‘plėšrus brangiakailis žvėrelis’;

Kiškis (dėl stambių dantų, nes panašus): *kiškis* ‘graužikų šeimos laukinis gyvulėlis, zuikis’;

Krokodilas, Krokodilė (stora): *krokodilas* ‘didelis šiltųjų kraštų vandens roplys’;

Kurmis (dirba ne dieną, o naktį): *kurmis* ‘nedidelis vabzdžiaėdžių šeimos žinduolis, gyvenantis po žeme’;

Lapė (gudrus žmogus): *lapė* ‘plėšrus šunų šeimos žvėrelis’, prk. ‘apie gudrą, sukta, mokantį pataikauti žmogų’;

Lokys: *lokys* ‘stambus žvėris ilgais plaukais ir plačiomis kojų letenomis, meška’;

Meškis (žemas ir stambus): *meškis* ‘lokys, meška (patinas)’;

Nutrija: *nutrija* ‘graužikų šeimos brangiakailis balų žvėrelis’;

Stirna: *stirna* ‘elnių šeimos žolėdis žvėris’;

Strutis (nes greitai bėga): *strutis* ‘didelis bėgiojantis šiltųjų kraštų paukštis’;

Šakalas (bailys): *šakalas* ‘šunų šeimos plėšrus žvėris, mintantis daugiausia dvėseną’;

Šernas (nes mėgsta Giles): *šernas* ‘laukinė kiaulė’;

Šeškas (nuo pavardės; mergautinė pavardė Šeškauskaitė, žmogus pagadinęs kvapą):
šeškas ‘plėšrus kiaunių šeimos žvėrelis’, prk. ‘apie smirdantį žmogų’;

Tigras (aršus žmogus): *tigras* ‘didelis kačių šeimos rainuotas šiltųjų kraštų žinduolis’;

Vilkas: *vilkas* ‘panašus į šunį plėšrus miško žvėris’;

Zuikis (dėl greito bėgimo): *zuikis* ‘kiškis’;

Žirafa (nes labai aukšta): *žirafa* ‘Afrikos žolėdis ilgu kaklu, gelsvai dėmėtu kailiu’.

1.2.4. **Žuvis, vandens gyvūnai** (9 pravadės):

Banginis (nes storas; storas žmogus): *banginis* ‘toks didelis jūrų žinduolis’;

Ešeris (ryžas ir plaukai piestu stovi; plaukai pasišiaušę): *ešeris* ‘tokia ešerinių šeimos žuvis’;

Lydeka: *lydeka* ‘plėšri gėlųjų vandenų žuvis, lydys’;

Medūza: *medūza* ‘scifoidinių duobagyvių klasės jūrų gyvūnas, turintis drebutinį kūną su čiulptuvais’;

Ryklis (pavardė Rykliavičius): *ryklis* ‘didelė plėšri jūrų žuvis’;

Ruonis: *ruonis / ruonys* ‘stambus irklakojis jūros žinduolis’;

Silkė (aukšta ir labai kūda): *silkė* ‘nedidelė jūrų žuvis, ppr. maistui vartojama sūdyta’, prk. ‘liesas, plonas žmogus’;

Šamas (nes išverstos akys, aukšto ūgio žmogus): *šamas* ‘stambi gėlųjų vandenų žuvis su ūsais’;

Ungurys: *ungurys* ‘gyvatės pavidalo vertinga žuvis’.

1.2.5. **Vabzdžiai, vabalėliai, drugiai, kirminai** (15 pravadžių):

Bitė (dėl darbštumo): *bitė* ‘medų nešantis vabzdys’;

Blakė: *blakė* ‘nedidelis dvokiantis vabzdys, parazitas, blakutė’;

Boružė (nes drabužiai dažniausiai taškuoti): *boružė* ‘smulkus vabalėlis su septyniais taškeliais sparnuose, Dievo karvytė’;

Drugelis (nuo pavardės Daugelis): *drugelis* ‘peteliškė, plaštakė’;

Kandis (žmogus kenkiantis kitiems): *kandis* ‘maža peteliškė, kurios vikšrai kapoja drabužius, ėda javus, miltus, augalus ir kt.’;

Kirminas (aukštas ir kūdas): *kirminas / kirmėlė* ‘pailgas minkštakūnis bekaulis gyvis, kirminas, kirmis’;

Lerva: *lerva* ‘gyvūnas (kirmėlė, vabzdys ir kt.) vienoje iš pirmųjų savo raidos stadijų’;

Musė (nes maža): *musė* ‘išplitęs dvisparnis vabzdys, daugelio užkrečiamųjų ligų platintojas’;

Mūha: rus. *myxa* ‘musė’;

Skėrys: *skėrys / skerys / skėris / skeris* ‘tiesiasparnių būrio į žiogą panašus vabzdys’;

Skrudėlės (visa šeima, todėl, kad jų daug): *skrudėlė* ‘plėviasparnių būrio bendruomeninis vabzdys’;

Sliekas (kūdas žmogus, nes plonas): *sliekas* ‘rausiantis žemę kirminas’, prk. ‘kas labai plonas, tėvas’;

Širšė (dėl charakterio, įkyri): *širšė* ‘klostinių vapsvų šeimos vabzdys’, prk. ‘kas labai piktas, užkliudytas tuoj įtūžta, įširsta’;

Utėlė: *utėlė* ‘besparnis vabzdys, parazituojantis plaukuotose žmogaus kūno dalyse arba drabužiuose’;

Voras (dėl figūros ir charakterio): *voras* ‘nariuotakojis, darantis tinklą, kuriuo gaudo mažus vabzdžius’, prk. ‘kuprius, sudžiūvėlis’, prk. ‘godumo, piktumo simbolis’.

1.2.6. **Graužikai, gyvatės, nedideli ropliai** (9 pravardės):

Buožgalvis, Buožgalvis (todėl, kad didelė galva): *buožgalvis* ‘puntagalvis, varložis’;

Burundukas (mažo ūgio; žemas ir stambus): *burundukas* ‘į voverę panašus kailinis graužikas su penkiomis išilginėmis tamsiomis juostomis’;

Driežas (todėl, kad panaši į driežą): *driežas* ‘nedidelis, ilga uodega roplys’;

Kobra (charakterio kaip kobros): *kobra* ‘labai nuodinga Pietų Azijos akiniuotė gyvatė’;

Pacukas: *pacukas / pacas* ‘žiurkė’;

Pelė (žmogus visko bijantis): *pelė* ‘smulkus graužikų šeimos gyvulėlis’;

Smauglys: *smauglys* ‘smauglių šeimos šiltųjų kraštų gyvatė’;

Žaltys (nes vardas Žilvinas): *žaltys* ‘nenuodingas į gyvatę panašus roplys’;

Žiurkė, Žiūrė (atsikišę dantys kaip pas žiurkę ir dar kvailai būna apsirengus): *žiurkė* ‘stambus pelių šeimos graužikas, didesnis už pelę’, ‘netikęs, nevertas žmogus’.

Kaip matyti, žmogus, jam būdingi bruožai, veikia apibūdinami pasitelkiant gyvūnų pavadinimus ir dažniausiai turi neigiamų konotacijų. Apibendrinant gyvūnų pavadinimų grupę galima pastebėti, kad daugiau pravardžių sudaryta iš Lietuvos gyvūnų pavadinimų, ir tik keliose pravardėse aptinkama kitų kraštų gyvūnų pavadinimų, pvz., *žirafa, tigras, smauglys, ryklys, pingvinas, krokodilas*. Dažniausi sudarymo motyvai: būdo bruožai, forma, išvaizda.

1.3. **Asmenų pavadinimų** grupei priklauso 109 pravardės (25,7 proc. visų pravardžių). Jos žymi gyvenamąją vietą, veiklą ir profesiją, asmenų santykius, būdo ar fizinę ypatybę.

1.3.1. **Gyvenamoji vieta** (19 pravardžių):

Aborigenas: *aborigenas* ‘čiabuvis’;

Amerikonas: *amerikonas* ‘amerikietis’;

Arabas: *arabas* ‘arabų tautų žmogus’;

Baškiras: *baškiras* ‘baškirų tautos žmogus’;

Čigonas (panašus į čigoną): *čigonas* ‘čigonų tautybės žmogus’;

Čiukčius (siauros akys): *čiukčis, čiukčė, -iai* ‘viena Rytų Sibiro (Rusija) tautų’;

Čibuvas: plg. *čiabuvis* ‘vietinis, senas gyventojas’;

Graikas (dėl tamsios odos): *graikas* ‘graikų tautos žmogus’;

Gruzinas: *gruzinas* ‘gruzinų tautos žmogus’;

Kaimietis (žmogus gyvenantis kaime): *kaimietis* ‘kaimo gyventojas; žmogus, kilęs iš kaimo, valstietis’;

Indėnė (dėl garsaus kalbėjimo ir ryškaus dažymosi, visada išsidažiusi): *indėnas*, *-ė* ‘senasis Amerikos gyventojas; raudonodis’;

Lenkas: *lenkas* ‘lenkų tautos žmogus’;

Lenkė (dėl kilmės): *lenkė* ‘lenkų tautos žmogus’;

Miškinis (nes gyvena miške): *miškinis* ‘miško gyventojas, miškinaitis’;

Švedas: *švedas* ‘švedų tautos žmogus (seniau – švedų kareivis)’;

Rusas (mama nelietuvė, motina rusė): *rusas* ‘rusų tautos žmogus’;

Žydas: *žydas* ‘žydų tautybės žmogus’;

Žemaitis (kilęs iš Žemaitijos): *žemaitis* ‘Žemaičių krašto gyventojas; iš Žemaičių krašto kilęs žmogus’;

Vandeninis: *vandeninis* ‘vandenyje ar prie vandens gyvenantis, augantis’.

Kaip matyti iš teikiamų pavyzdžių, pravardės žymi asmenų pavadinimus pagal įvairių kraštų gyvenamąją vietą. Iš to galima spręsti, ką Veliuonos apylinkių gyventojams reiškia skirtingų šalių gyventojai, kokius bruožus jiems priskiria, su kuo juos tapatina, pvz., *Čiukčius*, *Čigonas*, *Graikas*, *Indėnė*. Gaila, kad ne prie kiekvienos pravardės pateikiama motyvacija, kuri padėtų tiksliau apibūdinti tam tikros šalies gyventojams priskiriamus bruožus. Įdomu pastebėti, kad net ir iš kito regiono atsikėlę žmonės ar gyvenantys kaime dėl šios priežasties gauna pravardes, pvz., *Kaimietis*, *Žemaitis*.

1.3.2. **Veikla ir profesija** (40 pravardžių):

Bocmanas (tarnavo laivyne): *bocmanas* ‘laivo jaunesniųjų vadų pareigybė’;

Bosas (mergišius): *bosas* ‘įmonės, įstaigos vadovas, šeimininkas’;

Buožė (labai daug dirba): *buožė* ‘buvusioje Tarybų Sąjungoje stambesnis ūkininkas’;

Caras (labai save aukština; nes pavardė Karalius; viskam vadovauja): *caras* ‘Rusijos monarchas’;

Dantistė (dantys į priekį atsikišę; labai atsikišę dantys): *dantistas* / *dantistė* ‘dantų gydytojas’;

Fuksas: *fuksas* ‘pirmo kurso studentas’;

Girinis (dėl tėvo profesijos; profesija girininkas; tėvas dirba girininku): *girinis* ‘girininkas’;

Grafas: *grafas* ‘paveldimas bajorų titulas; tą titulą turintis asmuo’;

Kareivis: *kareivis* ‘eilinis, atliekantis karo prievolę’;

Kompozitorius: *kompozitorius* ‘muzikos veikalų kūrėjas’;

Kriaučiai: *kriaučius* ‘siuvėjas’;

Inžinierius: *inžinierius* ‘baigęs aukštuosius mokslus technikas’;

Kalvis (senelis buvo kalvis; tėvas buvo kalvis): *kalvis* ‘kas verčiasi metalo kalimo amatu’;

Mafija: it. *maf(f)ia* ‘asmenų grupė, siekianti savo tikslų bet kokiomis (ir nusikalstamomis) priemonėmis; gauja, klika’;

Maršalas: *maršalas* ‘aukščiausias karinis laipsnis kai kurių valstybių kariuomenėse; tą laipsnį turintis asmuo’;

Matrosas (nešioja dryžuotus marškinius): *matrosas* ‘prekybiniame laivyne – laivo komandos tarnautojas’;

Medžiotojas: *medžiotojas* ‘kas medžioja’;

Mentas (policininkas): *mentas* ‘policininkas’ (Zaikauskas 2008: 93);

Meras: *meras* ‘municipalitetu, savivaldybės vadovas’;

Nindzės (visą šeimą taip vadina, vaikšto kaip vėžiai): *nindzės* ‘feodalinės Japonijos kariai’;

Partorgas: *partorgas* ‘pirminės partinės organizacijos sekretorius; organo vadovas’;

Petskelis, Peckelis: žarg. *peckelis* ‘dailininkas, tapytojas’;

Piratas: *piratas* ‘jūrų plėšikas’;

Pieninis (renka piena): *pieninis* ‘pienininkas’;

Pijokas (žmogus vartojantis daug alkoholio): *pijokas* ‘girtuoklis’;

Pypkius: *pypkius* ‘pypkininkas’;

Profesorius: *profesorius* ‘mokslinis vardas, suteikiamas labiausiai kvalifikuotiems aukštųjų mokyklų dėstytojams ir mokslinio tyrimo įstaigų darbuotojams, vadovaujantiems moksliniam darbui’;

Prokuroras: *prokuroras* ‘pareigūnas, prižiūrintis teisingą įstatymų taikymą’;

Sodininkas (turi sodą): *sodininkas* ‘sodo augintojas, prižiūrėtojas’;

Sponsorius (mėgsta visiems ką nors pirkti): *sponsorius* ‘rėmėjas, šelpėjas, mecenatas’;

Šarlatanai: *šarlatanas* ‘nemokša, apsimetantis dideliu žinovu, specialistu; sukčius, apgavikas; šundaktaris’;

Šerifas (tėvas policininkas): *šerifas* ‘vyresnysis administracijos ir teismo pareigūnas Anglijoje, Airijoje ir JAV’;

Specialistas: *specialistas* ‘žmogus, gerai mokantis kurį nors darbą, kurios nors specialybės atstovas’;

Slaugė: *slaugė* ‘ligonių slaugytoja’;

Šefas (nes tėvas direktorius): *šefas* ‘įmonės, įstaigos viršininkas, vadovas’;

Šiaučius: *šiaučius* ‘batsiuvys, kurpius’;

Ubagas: *ubagas* ‘elgeta’;

Ūkininkė: *ūkininkas / ūkininkė* ‘didesnio ar vidutinio žemės ploto savininkas, privatus žemdirbys’;

Žvejys: *žvejys* ‘žvejotojas, žūklis’;

Žvalgas: *žvalgas* ‘jaunojo ar jaunosios namų apžiūrėtojas, ūkvaizdis’;

Valkata: *valkata* ‘kas benamis, bastosi, bastūnas, perėjūnas’.

Apibendrinant pravardes, žyminčias asmenų veiklą ir profesiją, pastebima, kad vartojami įvairūs archaizmai, pvz., *Buožė, Kriaučius, Šiaučius*, žargono žodžiai, pvz., *Fuksas, Mentas, Peckelis*. Yra nemažai pravardžių, kuriose atskleidžiama tiesioginė neigiamą reikšmę, pvz., *Pijokas, Pypkius, Valkata*. Kai kurių pravardžių motyvus yra lėmusios įvairios istorinės aplinkybės, pvz., *Caras, Grafas, Partorgas*. Šias pravardes dažniausiai gauna žmonės, kurie išsiskiria iš kitų savo amatu, pareigomis, profesija, turi neigiamų pomėgių. Tokia pravardė, nors yra amato ar pareigų pavadinimas, iš tiesų įvardija asmenį žymėdama skiriamąją funkciją, ja nesiekama nurodyti jo tiesiogines pareigas, amatą, profesiją.

1.3.3. Asmenų santykiai (4 pravardės):

Bobutė: *bobutė* ‘tėvo ar motinos motina, senelė’; sen. ‘lito kupiūra’ (Zaikauskas 2008: 31);

Draugė: *draugė* ‘bendruomenė, draugija; vienos kartos draugų būrys’;

Ponia (laiko save išsilavinusia): *ponia* ‘privilegiuoto luomo moteris; turtinga moteris; šeimininkė; dama’;

Tetulė: *tetulė* ‘teta’.

1.3.4. Būdingoji būdo ypatybė (22 pravardės):

Čirkšlė (labai mėgsta šaukti ir dar plonu balsu): *čirkšlė* ‘kas čirškia, verkia, rėkia; piktas, vaidingas žmogus’;

Flegmatikas (lėto būdo žmogus): *flegmatikas* ‘lėto temperamento, sunkiai sujaudinamas, kantrus ir šaltakraujis žmogus’;

Ilgapirštė (vagia): *ilgapirštė* ‘su ilgais pirštais’;

Išsišiepėlis: *išsišiepėlis* ‘kas vis pravertomis lūpomis, išsišiepęs’;

Išsižiojėlė (nes išsižioja kai nereikia): *išsižiojėlė* ‘kas išsižiojęs, vis pravira burna’;

Juokdarys (juokaujantis žmogus): *juokdarys* ‘kas juokus daro, komikas’;

Kenkėja (kenkiantis kitiems): *kenkėjas / kenkėja* ‘kas kenkia, gadintojas’;

Kniauklys (įdomiai kalba): *kniauklys* ‘kas kniaukia’;

Kraugerys (pikto bei grubaus charakterio): *kraugerys* ‘kas kraują geria, plėšrūnas’;

Liurbis: *liurbis* ‘ištižėlis, apsileidėlis, nevikrus, nieko neišmanantis žmogus’;

Mažvaikis (neišaugęs iš vaikystės): *mažvaikis* ‘vaikas, vaikigalis’;

Mergišius: *mergišius* ‘vyras, nuolat besisukantis apie merginas, moterų viliotojas, mergininkas’;

Patcanas (paauglys): žarg. *pacanas* ‘paauglys, berniokas, vaikėzas’ (Kudirka 2012: 382);

Pamišėlis: *pamišėlis* ‘kas pamišęs’;

Pusgalvis: *pusgalvis* ‘kas ne visai protingas, kvaiša’;

Ruknos (visos šeimos pravardė): *rukna* ‘susiraukėlis, pikčiurna, rukšna’;

Sadistė (nes pavardė Sadauskienė): *sadistas / sadistė* ‘kas linkęs į sadizmą’;

Slunkius: *slunkius* ‘kas lėtai eina, tingiai dirba’;

Snarglius (eina į 10 klasę, bet nuo rūkymo ir gėrimo labai žemas): *snarglius* ‘nesubrendęs žmogus, piemengalys’;

Sukčius (nuo pavardės Sutkus): *sukčius* ‘kas suka, sukčiauja, neteisingas žmogus, apgavikas’;

Tirškus: *tirškus* ‘karštakošis, ūmus, karštas’;

Verksnys: *verksnys* ‘kas nuolat verkia ar greit pravirksta’.

Apibendrinant pravardes pagal būdingą ypatybę pastebėta, kad šiomis pravardėmis pabrėžiamas žmogaus apskrumas, pvz., *Ilgapirštė*, smarkumas, pvz., *Tiškus*, lėtumas, pvz., *Flegmatikė*, *Slunkius* bei kiti neigiami būdo bruožai.

1.3.5. Būdingoji fizinė ypatybė (22 pravardės):

Ambalas: *ambalas* ‘tvirtas, įsivaizdinantis vaikiną’ (Zaikauskas 2008: 15);

Garbanius (žmogus garbanotais plaukais): *garbanius* ‘kas garbanotais plaukais’;

Geltonpūkis (šviesiais plaukais): *geltonpūkis* ‘su geltonais pūkais’;

Gražuolė (graži): *grazuolis / gražuolė* ‘gražus žmogus ar daiktas’;

Gvėra: *gvėra* ‘dramblotas žmogus, kelmas, griozdas, griau medis’;

Ilgas (labai aukštas; todėl, kad labai aukštas): *ilgas* ‘kas tęsiasi į ilgumą, tolį (erdvėje)’;

Keturakė (nes nešioja akinius, nešioja akinius su dvigubais stiklais): *keturakė* ‘keturiomis akimis būtybė’;

Klišė (kreivos kojos): *klišė* ‘kreiva, kliša koja’;

Klišius (klišas, todėl, kad klišas): *klišius* ‘kas klišas, klyvis, šleivys’;

Kuprius (dėl susikūpinimo, nes su kupra): *kuprius* ‘kuprys’;

Mažas (mažo ūgio): *mažas* ‘kuris nedidelio ūgio, aukščio, nedidelių matmenų’;

Negras: *negras* ‘juodosios rasės žmogus’;

Plikis (plikas, plikas žmogus, dėl šukuosenos): *plikis* ‘kas nuplikęs, be natūralios dangos (ppr. plika galva)’;

Pūkys (nes šviesus): *pūkys* ‘kas pasišiaušusiais, papurusiais plaukais’;

Ryža (natūralūs raudoni plaukai): rus. *рыжий* ‘rusvas, rausvai geltonas’; žarg. ryža ‘rusvas; rudaplaukis’ (Zaikauskas 2008: 134);

Rudis (plaukai raudoni): *rudis* ‘rudaplaukis’;

Senis (dar ne senas, bet taip vadina, su ūsais, vaikšto kaip senis): *senis* ‘daug metų turintis žmogus’;

Storas (nes storas, tikras storulis): *storas* ‘kuris didelės apimties, plataus skersmens, drūtas’;

Suodė: plg. *suodės* ‘suodžiai’;

Šyva: *šyvas, -a* prk. juok. ‘šviesiaplaukis’;

Trumpas (nes labai žemas): *trumpas* ‘kuris nedidelio ilgio, striukas’;

Vilnonis (ilgais plaukais vaikas): *vilnonis* ‘iš vilnos pluošto, siūlų ar medžiagos padarytas’.

Apibendrinant asmenų pagal būdingąją fizinę ypatybę pravardes, pastebėta, kad jos ne tik teikia daug informacijos apie pravardžiuojamą žmogų, bei ir parodo pravardes kuriančios bendromenės neigiamą požiūrį į tam tikras fizines žmonių ypatybes. Daugiausia pravardžių duota dėl plaukų, pvz., *Garbanius, Geltonpūkis, Plikis, Pūkys, Ryža, Rudis, Šyva, Vilnonis* ir žmogaus stotui būdingų ypatybių, pvz., *Ambalas, Gvėra, Ilgas, Kuprius, Mažas, Storas, Trumpas*.

1.3.6. Pravardės pagal kilmę (2 pravardės):

Čičmekas: žarg. *čiučmekas* ‘azijiečio pravardė’ (Kudirka 2012: 125);

Gudas: *gudas* ‘kitos tarmės žmogus (gudais vadina žemaičiai aukštaičius, panevėžiečiai kupiškėnus ir t. t.)’.

Apibendrinant pastebėtina, kad pravardžių pagal kilmę užfiksuota labai mažai. Viena iš jų, matyt, apibūdina tai, iš kur asmuo ar jo tėvai (protėviai) yra kilę ar atvykę, pvz., *Gudas*, antroji parodo pravardžiuojamojo žmogaus panašumą į tam tikros tautybės žmogų, pvz., *Čičmekas*.

1.4. **Mitinių būtybių** pavadinimų grupei priskiriamos 8 pravardės (1,9 proc. visų pravardžių):

Fėja: *fėja* ‘pagal senovės keltų ir romanų tikėjimą – antgamtinė moteriška būtybė, gyvenanti ore arba po žeme, galinti žmogui padėti ar pakenkti’;

Fantomas (nuo vardo Antanas): *fantomas* ‘šmėkla, vaiduoklis’;

Kipšas: *kipšas* ‘velnias, nelabasis’;

Kukas: *kukas* ‘kaukas’;

Sirena: *sirena* ‘senovės graikų mitologijoje – jūroje gyvenanti būtybė (pusiau moteris, pusiau žuvis), savo dainavimu viliodavusi jūrininkus į pavojingas vietas’;

Slibinas: *slibinas* ‘sparnuoto roplio išvaizdos pasakų pabaisa, drakonas’;

Undinė (labai ilgi plaukai): *undinė* ‘vandens būtybė, vandenė’;

Velnias (nes panašus, nes prisigėręs kaip velnias): *velnias* ‘žemės ir požemio dievaitis, kipšas, pinčiukas’.

Pravardės, pavadinančios žmones pagal mitinių būtybių pavadinimus, dažniausiai atspindi pravardžiuojančiųjų požiūrį į mitines būtybes, joms priskiriamas ypatybės, kurios pravarde perkeliamos pravardžiuojamajam, pvz., *Undinė* (labai ilgi plaukai). Šias ypatybes lengviau pastebėti tada, kai pateikta pravardės motyvacija. Kitu atveju belieka pasikliauti savo intuicija, priskiriant mitinėms būtybėms vienokias ar kitokias ypatybes. Galima išskirti pravardę *Fantomas* (nuo vardo Antanas), kurios motyvas – vardo asociacinis panašumas į mitinės būtybės pavadinimą. Pravardė šiuo atveju neapibūdina pravardžiuojamojo, jam atsitiktinai priskirtos tos ypatybės, kurios būdingos į vardą panašiai realijai.

1.5. **Šventųjų pavadinimų** grupei priklauso 1 pravardė (0,2 proc. visų pravardžių):

Madona: *madona* ‘katalikų Dievo motina; jos skulptūrinis arba tapybinis atvaizdas’.

Apibendrinant pravardžių, žyminčių gyvųjų daiktų pavadinimus, analizę, pastebėta senųjų svetimybių, archaizmų, žargono žodžių, kurie nefiksuojami norminiuose žodynuose. Tikėtina, kad svetimybes, archaizmus, kurdami pravardes, renkasi vyresnio amžiaus žmonės. Žargono žodžiai būdingesni jaunimo kalbai. Jaunimas nori išsiskirti, atskleisti savo tapatumą, todėl kartu su išaugančia jaunąja karta pravardės keičiasi, atsinaujina, atsiranda iš žargono žodžių pasidarytų pravardžių.

2. **Negyvųjų daiktų** pavadinimų klasei priklauso 98 pravardės (23,1 proc. visų pravardžių), jos skiriamos į dvi grupes – valgomų ir nevalgomų daiktų.

2.1. **Valgomų daiktų** grupei priskiriami maisto pavadinimai (13 pravardžių; 3,1 proc. visų pravardžių):

Ambrozija: *ambrozija* [gr. ambrosia]: ‘1. mit. sen. graikų dievų kvapus maistas, teikęs jiems amžiną jaunystę ir nemirtingumą’;

Barščiai: *barščiai* ‘raudonųjų burokų (barščių) su mėsa ar kuo kitu sriuba’;

Brendis: *brendis* ‘~50 % stiprio alkoholinis gėrimas iš uogų ar vaisių spirito’ (LRTB);

Kiaušinis (kiaušinio formos veidas; visada nešvarūs rūbai, nesiprausęs, nesišukavęs): *kiaušinis* ‘moteriškos lyties gyvių (ppr. paukščių) padedamas gemalas, dažniausiai su maisto atsarga ir kiautu’;

Marcipanas (nes pavardė Martinaitis): *marcipanas* ‘saldus kepinys iš trintų migdolų ir cukraus’;

Mėsa (nes pavardė Misevičiūtė): *mėsa* ‘skerdiena; maistui vartojamos skerdienos dalys’;

Ragaišis: *ragaišis* ‘rupių kvietinių ar miežinių miltų duona, karaišis’;

Sausainis: *sausainis* ‘džiūvėsis’;

Skilandis: *skilandis* ‘kapotos ar maltos mėsos, sukimštos į kiaulės skrandį, rūkytas gaminys’;

Spirgas (pavardė Paspirgėlis): *spirgas* ‘iš spirgintų lašinių likęs gabaliukas, spirginys, čirškalas’;

Spurga (nes vardas Jurga): *spurga / spurgas* ‘apynio vaisius’;

Trynys (nes pavardė Treinys): *trynys* ‘kiaušinio vidurinė, geltonoji dalis’;

Kindziulis (dėl storumo): plg. *kindziukas* ‘skilandis’, ‘žemo ūgio žmogus; kas trumpas, drūtas’.

2.2. **Nevalgomų daiktų** grupei priklauso 85 pavardės (20 proc. visų pavardžių), kurios skiriamos į smulkesnius pogrupius. Tai kūno dalių ir ant kūno susidariusių darinių pavadinimai; įrankių, įtaisų, darbo priemonių bei prietaisų pavadinimai; automobilio dalių pavadinimai; piniginių vienetų pavadinimai; medžiagų pavadinimai; skysčių pavadinimai; fiziografiniai terminai ir kiti vietų pavadinimai; vandens plotų pavadinimai; astronominių objektų pavadinimai; muzikos instrumentų ir šokių pavadinimai; aprangos pavadinimai; kiti negyvų daiktų pavadinimai.

2.2.1. **Kūno dalių ir ant kūno susidariusių darinių** pavadinimų grupei priskiriama 12 pavardžių:

Barzda (nešioja barzdą; turi didelę ir tankią barzdą): *barzda* ‘žandų ir smakro plaukai’;

Dantys (nes labai dideli dantys): dgs. *dantis* ‘kaulinis organas burnoje ar snukyje maistui kramtyti’;

Gysla (aukštas ir kūdas, nes aukštas ir plonas): *gysla* ‘kraujo ar limfų tekamasis indas’;

Kaukolė / Kaukuolė (labai kūdas; žmogus, kurio veidas panašus į kaukolę): *kaukolė* ‘numirėlio galvos kiaušas; gyvulio galvos kiaušas, makaulė’;

Kulnas: *kulnas* ‘kojos pėdos užpakalinė dalis’;

Liežuvis: *liežuvis* ‘ragavimo organas, taip pat kalbos padargas’;

Lūpa: *lūpa* ‘vienas iš dviejų burnos kraštų’;

Mazolis: *mazolis / mozolis* ‘nuospauda’;

Šašas (spuoguotas vaikas): *šašas* ‘plutelė, susidariusi žaizdos ar opos paviršiuje’;

Švarplė: *švarplė* ‘tarpas tarp dantų, pradantė, tarpdantė’;

Pimpas: *pimpas* ‘toks keiksmas’; žarg. ‘penis’;

Žarna (nes vardas Žana): *žarna* ‘vamzdelio pavidalo virškinamojo trakto dalis, prasidedanti nuo skrandžio’.

2.2.2. **Įrankių, įtaisų, darbo priemonių bei prietaisų** pavadinimų grupei priklauso 28 pavardės:

Akvariumas: *akvariumas* ‘stiklinis vandens indas ar tam tikra patalpa, kur panašiai kaip laisvėje gali augti žuvis ir kiti vandens gyvūnai ar augalai’;

Bigudas (nes yra garbanotas): *bigudas* svet. ‘(plaukų) suktukas’;

Bomba (stora, išsipūtus): *bomba* ‘sprogstamasis įtaisas (rankinis, pabūklinis arba nu-metamas iš lėktuvo)’;

Blizgė (stora panelė): *blizgė* ‘metalinė blizganti žuvelė su kabliukais žuvims gaudyti’;

Čerpė (nes rankos labai pleiskanotos): *čerpė* ‘molinis indas aguonoms ar šiaip kam trinti, kam nors kepti ar virti, kam nors laikyti’;

Degtukas (mažo ūgio): *degtukas* ‘medinis šipulėlis su sieros galvele ugniai degti, brėžiukas’;

Yla: *yla* ‘smailus metalinis įrankis su kotu, vartojamas skylutei pradurti’;

Gaublys (didelė galva): *gaublys* ‘rutulinis sukamasis žemėlapis’; prk. ‘Žemės rutulys’;

Gugis (nuo vardo Vygantas): *gugis* ‘lazda riestu galu, gugė’;

Kirvis: *kirvis* ‘įrankis kam kirsti, tašyti’;

Kotas (nešioja skarelę): *kotas* ‘ant ko kas užmauta, ant ko kas laikosi; įrankio dalis, už kurios paimama su ranka, rankena’;

Kultuvė: *kultuvė* ‘medinė lentelė su kotu skalbiniams daužyti velėjant’;

Maušas: *maušas* ‘kuo kas užmaunama’;

Plaktukas (nes pavardė Platukis): *plaktukas* ‘metalinis ar medinis kūjelis kam nors kalti, ploti, plakti’;

Ritė: *ritė* ‘ratelio dalis, į kurią sukasi verpiamas siūlas; į ją susuktas siūlų kiekis’;

Samtis: *samtis* ‘kaušas viralui semti; jame telpantis kiekis’;

Siurblys (gerdamas siurbia): *siurblys* ‘ką nors siurbiantis, traukiantis prietaisas’;

Spyruoklė: *spyruoklė* ‘spirale susukta stangri plieninė viela ar plokštelė’;

Sprendžina (dėl jo eisenos): lenk. *spreżyna* ‘spyruoklė’;

Stalčius (nes atsikišęs smakras): *stalčius* ‘į stalą, spintą įstumiamo dėžė’;

Statinė (storas vyras): *statinė* ‘didelis medinis (ar geležinis) indas’, ppr. ‘su dviem dugnais, šulė’;

Stulpas (aukšto ūgio žmogus): *stulpas* ‘stačias į žemę įkastas rąstas’;

Šmeras: *šmeras* ‘tepalas’;

Šmyrgelis: plg. *šmyrgelis* ‘švitrinis tekėlas, galąstuvas’;

Štekas: plg. rus. *штык* ‘durtuvus, peilis’;

Taupyklė: *taupyklė* ‘taupomoji dėžutė’;

Vąšas: *vąšas* ‘kablys (ppr. ant karties, vielos ar grandinės) katilui pakabinti, verdant ant ugniakuro ar kamine’;

Torpeda: *torpeda* ‘savaeigis sviedinys’.

2.2.3. **Automobilio dalių** pavadinimų grupę sudaro vos keturios pravadės:

Buferis (panaši pavardė to žmogaus): *buferis* ‘metalinis diskas su spyruokle prie vagono galų sušvelninti postūmio jėgai tarp vagonų, taukšas’; buferiai – ‘didelės moters krūtys’ (Zaikauskas 2008: 33);

Dyzelis: *dyzelis* ‘vidaus degimo variklis, dirbantis su sunkiu skystu kuru’;

Kapotas: *kapotas* ‘sunkvežimio motoro apdanga’;

Variklis: *variklis* ‘varomasis mechanizmas, motoras’.

2.2.4. **Piniginių vienetų** pavadinimų grupei priklauso trys pravadės:

Centas: *centas* ‘smulki moneta Lietuvoje, JAV ir kai kuriuose kituose kraštuose, lygi vienai šimtajai piniginio vieneto’;

Doleris: *doleris* ‘JAV, Kanados ir kai kurių kitų kraštų piniginis vienetas; jo vertės piniginis ženklas’;

Rublis (nuo Robertas): *rublis* ‘TSR Sąjungos (ir ikirevoliucinės Rusijos) pagrindinis piniginis vienetas, lygus šimtui kapeikų; tos vertės piniginis ženklas’.

2.2.5. **Mato vietų** pavadinimų grupei priskiriama tik viena pravadė:

Garčius: *garčius / gorčius* ‘skysčių ar biralų saikas arti trijų litrų’.

2.2.6. **Medžiagų** pavadinimus žymi šešios pravadės:

Molis: *molis* ‘rusva žemė, ąši (kai drėgna), vartojama statyboms, keramikos dirbiniams, lipdybai ir pan.’; ‘1. sen. kaimietis; 2. netikėlis, nevėkšla, kvailys, vėpla’ (Zaikauskas 2008: 95);

Lencas (nes pavardė Lenskus): *lencas* ‘po pavalkais dedamas storas medžiagos, veltinio gabalas ar ko prikimštas maišelis, kad arkliui pečių netrintų’;

Milas (nes pavardė Milašius): *milas* ‘storas veltas vilnonis namų darbo audeklas’;

Plėvė: *plėvė* ‘plonas audinio sluoksnis, jungiantis ar dengiantis kurias nors organizmo dalis’;

Skarmalas: *skarmalas* ‘audeklo skiautė, skuduras, skurlis’;

Šikšna (piktas vyras): *šikšna* ‘nerauginta oda, vartojama pakinktams, kasdienei avalynei’.

2.2.7. **Skysčių** pavadinimus žymi viena pravadė:

Rašalas: *rašalas* ‘spalvotas skystis rašyti’; ‘pigus spirituotas vynas’ (Zaikauskas 2008: 132).

2.2.8. **Fiziografinių terminų ir kitų vietų** pavadinimų grupei priklauso penkios pravadės:

Kalnas (dėl išvaizdos): *kalnas* ‘aukštas žemės pakilimas’;

Skruzdėlynas: *skruzdėlynas* ‘skruzdėlių lizdas; jame gyvenančios skruzdėlės’;

Šimšas (dėl vaikiškos išvaizdos): *šimša* ‘šlapia vieta, pelkė’;

Tundra (dėl sunkaus charakterio): *tundra* ‘jšalo zona, kur vyrauja samanos, kerpės, krūmai; tos zonos augalija’; ‘neišmanėlis, kvailys, mulkis’ (Zaikauskas 2008: 165);

Žibalinė (nes anksčiau pardavinėjo žibalą): *žibalinė* ‘žibalo parduotuvė’.

2.2.9. **Vandens plotų** pavadinimų grupei priskiriamos dvi pravadės:

Jūra (geriančio vyro pravadė): *jūra* ‘dalis žemės paviršiaus vandenu, didelis sūraus vandens plotas’;

Moria (nuo vardo Jūratė): rus. *mope* ‘jūra’.

2.1.10. **Astronominių objektų** pavadinimų grupę sudaro dvi pravadės:

Šiaurinis (nuo pavardės Baltrušaitis): *šiaurinis* ‘šiaurys’;

Saulė: *Saulė* ‘dangaus kūnas, aplink kurį krieja Žemė ir kitos planetos’.

2.2.11. **Muzikos instrumentų ir šokių** pavadinimų grupei priklauso dvi pravadės:

Fleita (nes turi melodingą balsą): *fleita* ‘aukšto registro medinis pučiamasis muzikos instrumentas’;

Samba (nes mokinosi karate): *samba* ‘pramoginis greitas džiazui būdingo ritmo brazilų kilmės šokis’ (DLKŽe).

2.2.12. **Aprangos** pavadinimus žymi penkios pravadės:

Basmačius: plg. rus. *башмак* ‘batas, korpė’;

Medinis: *medinis* ‘apavas medžio padais, klumpė’;

Šapka: rus. *уанка* ‘kepurė’;

Šliurė: *šliurė* ‘lengvas (ppr. kambarinis) apavas, šlepetė’;

Tapkė: rus. *манка* ‘šlepetė’; *tapkė* ‘kvaila mergina, mulkė, neišmanėlė’ (Zaikauskas 2008: 160).

2.2.13. **Kitų negyvų daiktų** pavadinimų grupę sudaro 14 pravardžių:

Bumbulas: *bumbulas* ‘didelis mazgas, gurgulas’;

Burbulas: *burbulas* ‘iš skysčio kylanti ar susidaranti oro pūslė’;

Gurga: *gurga* ‘virvės ar siūlo storesnė vieta, gurgulas’;

Gūrga: plg. *gurga* ‘virvės ar siūlo storesnė vieta, gurgulas’;

Karikatūra: *karikatūra* ‘pašiepiamas, pajuokiamas atvaizdas ar šiaip piešinys, kuriame perdėtai išryškinami vaizduojamojo asmens ar daikto būdingieji bruožai’;

Kukulas: *kukulas* ‘gumulas, gniutulas, kekulas’;

Pūslė: *pūslė* ‘oro prisipildęs rutulys, atsirandantis skystyje (ir ant jo) ar skystoje masėje’;

Raštas: *raštas* ‘nukirstas ir nugenėtas storas medis’;

Rubinas (vardas Robertas): *rubinas* ‘raudonos spalvos brangakmenis, skaidri korundo atmaina’;

Šapas: *šapas* ‘šiaudagalys, krislas’;

Šlimas: *šlimas* ‘glitėsiai, gleivės’;

Vadenilis (nuo vardo Vandelinas): *vadenilis* ‘lengvos bespalvės dujos, kurios su deguonimi sudaro vandenį’;

Vaškinis: *vaškinis* ‘padarytas iš vaško’;

Žarija: *žarija* ‘išdaga, anglis’.

3. Nedaiktų pavadinimų klasė palyginti negausi. Ją sudaro šeši abstrakčios reikšmės daiktavardžiai (1,4 proc. visų pravardžių):

Erotika (labai storas): *erotika* ‘kūniška meilė, aistra’;

Mardva: *mardva* ‘daugybė, didelis skaičius, būrys’;

Kvapas: *kvapas* ‘kvėpavimas, atsikvėpimas; iškvepiamas ir įkvepiamas oras’, ‘kvepėjimas, aromatas’;

Pšeckas: plg. lenk. *wszystko* ‘viskas, visa’;

Šiurpas (pikta moteris): *šiurpas* ‘raumenų virpėjimas (nuo šalčio, baimės, susijaudinimo ir kt.), drebulys’, ‘pašiurpimą kelianti baimė, pasibaisėjimas’;

Topas: angl. top ‘viršūnė, įspūdingas dalykas’ (Kudirka 2012: 600).

II. Pagal sudarymo pagrindą mažiau yra pravardžių, kurių pagrindas – **tikrinis žodis** (86 pravardės; 20,2 proc. visų pravardžių), žymintis asmenvardžius, vietovardžius, prekinius ženklus.

1. Asmenvardžius žyminčios pravardės yra 82 (19,3 proc. visų pravardžių). Jos skaidomos smulkiau į pavardžių, vardų ir personažų vardų grupes.

1.1. Pavardės nurodo 22 pravardės (5,2 proc. visų pravardžių), iš kurių 14 yra lietuvių ir aštuonios – nelietuvių kilmės.

1.1.1. Prie **lietuvių pavardžių** grupės priskiriama 14 pravardžių:

Banionis: asm. *Banionis*⁶;

⁶ Visos pavardės teikiamos iš LPŽ.

Bernotas: *Bernotas*;

Blinda (gyvena prie miško): *Blinda*;

Dumčius (nosis didelė): *Dumčius*;

Duškus: *Duškus, plg. Duškevičius;

Miltinis: *Miltinis*;

Poška (mėgsta): *Poška*;

Puida: *Puida*;

Sabas (nuo pavardės Sabotaitis): *Sabas*;

Sabonis (nes labai aukštas): *Sabonis*;

Sondeckis (vardas Saulius): *Sondeckis*;

Stučkus (dėl panašumo į filmo veikėją): *Stučkus, plg. Stučkūnas;

Šležas (pavardė Šleževičius): *Šležas*;

Žiurkus: *Žiurkus*.

1.1.2. **Nelietuvių garsenybių pavardžių** grupei priklauso aštuonios pravardės:

Blochinas: *Blochinas*⁷;

Čepajevas: *Čepajevas*;

Džeksonas: *Džeksonas*;

Gagarinas: *Gagarinas*;

Katanis (dėl panašaus būdo į filmo veikėją): *Katanis*;

Leninas (praplikusi galva): *Leninas*;

Reiganas (vardas Raimondas): *Reiganas*;

Stalinas (labai piktas ir pavydus): *Stalinas*.

Kaip matyti, tam tikrą pravardžių grupę sudaro garsenybių asmenvardžiai. Kai garsenybė ima išsiskirti koku nors individualiu bruožu, jos asmenvardis ima virsti apeliatyvu, kurio reikšmė yra individualus kalbiniam kolektyvui žinomas tos asmenybės bruožas. Apeliatyvais tampa valstybės veikėjų, filmų personažų, garsių aktorių, režisierių, estrados žvaigždžių ar vietinės reikšmės autoritetų: kunigų, viršininkų, turtuolių ir pan. asmenvardžiai (plg. Butkus 1997: 19). Iš tokių pravardžių galima spręsti apie vietinių gyventojų pasaulėvaizdį, domėjimosi sritis: politikos, kino, istorijos, masinės kultūros.

1.2. **Vardų** grupei priklauso 60 pravardžių (14,1 proc. visų pravardžių), žyminčių vyrų, moterų ir personažų vardus.

1.2.1. **Vyrų** vardai (27 pravardės):

Baltrus: *Baltrus*;

Bronius (dėl senelio vardo): *Bronius*;

Bonifacijus: *Bonifacijus*;

Džiugas (nuo pavardės Džiongys): *Džiugas*;

Džonis (tikras vardas Jonas; vardas Jonas): *John* (angl. tariama Džon);

Fredas: *Fredas*;

Gabrys: *Gabrys*;

Ibrahimas: *Ibrahimas* (arabų kilmės vardas);

Kipras: *Kipras*;

⁷ Kitos pavardės neteikiamos LPŽ.

Lauras (nes pavardė Laurinaitis): *Lauras*;
Laurynas: *Laurynas*;
Lukas (pavardė Lukianskas): *Lukas*;
Liudas (nes senelio vardas Liudvikas): *Liudas*;
Leopoldas (dėl atsikišusių ausų): *Leopoldas*;
Levas: *Levas*;
Marijonas (panaši pavardės priesaga): *Marijonas*;
Mataušas: *Mataušas*;
Mikas (Mikalauskas): *Mikas*;
Mozė (nori, kad žmonės tikėtų į Dievą): *Mozė*;
Petras (nuo pavardės Petravičius, pavardė Petravičius): *Petras*;
Petia (nuo pavardės Petkus): rus. *Piotras*, trumpinys *Petia*.
Ramas (nes vardas Ramūnas): *Ramas*;
Silvestras: *Silvestras*;
Severas (nes tėvo vardas Severinas): *Severas*;
Ramas (nes vardas Ramūnas): *Ramas*;
Vasia (nes vardas Vaidas): rus. *Vasilijus*, trumpinys *Vasia*;
Zigmas (nes tėvo vardas Zigmas): *Zigmas*.

Aptariant šios grupės pravardės taip pat matyti, kad nemažai pasitaiko asociacinių pravardžių, pvz., *Džiugas* nuo pavardės Džiongys; *Džonis* tikras vardas Jonas; *Lauras*, nes pavardė Laurinaitis; *Mikas*, pavardė Mikalauskas; *Petras* nuo pavardės Petravičius; *Petia* nuo pavardės Petkus; *Ramas*, nes vardas Ramūnas; *Severas*, nes tėvo vardas Severinas; *Vasia*, nes vardas Vaidas. Asociacines pravardes dažniau teikia jauni žmonės. Pasitaikė atvejis, kai anūkas pavadintas senelio vardo trumpiniu, pvz., *Liudas*, nes senelio vardas Liudvikas.

1.2.2. **Moterų** vardai (16 pravardžių):

Apolonija: *Apolonija*;
Barbė (todėl, kad daug plepa): *Barbė*;
Barbora: *Barbora*;
Elzė (nes pavardė Elzbergienė): *Elzė*;
Jurija: plg. rus. vardas Jurijus;
Lilė: *Lilė*;
Liucė (nes vardas Liucija): *Liucė*;
Maja (nes pavardė Majauskas): *Maja*;
Marė (tikras vardas Marytė, bet ji labai bjauri): *Marė*;
Matilda (nes vardas Milda): *Matilda*;
Monika: *Monika*;
Nika: *Nika*;
Sonata: *Sonata*;
Stasė (dėl senelės vardo): *Stasė* trumpinys iš Stanislova;
Teresė (vaikšto ir kalba kaip motina Teresė): *Teresė*;
Vanda: *Vanda*.

Pravardės *Elzė, Maja, Matilda* yra atsiradusios dėl pavardės ar vardo sukeltų asociacijų. Iš moteriškų vardų kilusių pravardežių motyvus nustatyti sudėtinga, nes jos skamba taip pat, kaip egzistuojantys vardai.

1.2.3. **Personažų** vardai (17 pravardežių):

Aladinas: *Aladinas* (personažo vardas);

Buratinas: *Buratinas* (personažo vardas);

Coliukė (nes maža): *Coliukė* (personažo vardas);

Čiukas (panašus į paršą): *Čiukas* (personažo vardas);

Džina (labai panaši į aktorę Džiną iš serialo „Santa Barbara“): *Džina* (aktorės vardas);

Izaura: *Izaura* (aktorės vardas);

Jamelė: *Jamelė* (personažo vardas);

Karlsonas: *Karlsonas* (personažo vardas);

Kipsas: *Kipsas* (personažo vardas);

Kulverstukas, Kūlverstukas (dėl išvaizdos pagrandukas; nes mažas ir storas, žemas, bet jis save taip praminė): *Kulverstukas* (personažo vardas);

Lesė: *Lesė* (filmo šuns vardas);

Marijana (nuo vardo Marius): *Marijana* (filmo aktorės vardas);

Pepė: *Pepė* (personažo vardas);

Rokis (nes vardas Romas): *Rokis* (filmo aktoriaus vardas);

Tedas (nes panašus į veikėją Tedą iš „Santa Barbaros“): *Tedas*;

Šūrikas (nes panašus): *Šūrikas* (filmo aktoriaus vardas);

Vasilisa: *Vasilisa* (personažo vardas).

Apibendrinant šią pravardežių grupę, pažymėtina, kad pravardės yra atsiradusios nuo gerai žinomų personažų vardų. Todėl kartais galima gana tiksliai nustatyti net pravardės atsiradimo laikotarpį (pvz., pravardė *Džina* galėjo atsirasti tik tada ar po to, kai buvo rodomas (rodytas) serialas „Santa Barbara“; *Marijana* – po serialo „Ir turtuoliai verkia“).

2. Vietovardžių grupei priklauso vos trys pravardės (0,7 proc. visų pravardežių):

Dušambė: *Dušambė* ‘miestas, Tadžikijos sostinė’;

Indija: *Indija* (valstybė);

Pasvalys (kilęs iš Pasvalio): *Pasvalys* (miestas).

Ši pravardežių grupė nurodo pravardežiuojamojo kilmę (tuo labai susijusi su pravardėmis pagal kilmę), tačiau šiuo atveju pravardežiuojamasis įvardijamas ne etnonimu, bet toponimu, pvz., *Pasvalys*. Galima daryti prielaidą, kad pravardės *Dušambė, Indija* suteiktos žmonėms pagal išorinį panašumą į Dušambės mieste ar Indijos valstybėje gyvenančius žmones.

3. Prekinių ženklų grupę sudaro tik viena pravardė (0,2 proc. visų pravardežių):

Miltonas (turėjo džinsus „Miltons“): *Milton*.

Išvados

Visos Veliuonos apylinkėse užrašytos 425 pirminės pravardės pagal sudarymo pagrindą skirstomos į dvi grupes – apeliatyvo ir tikrinio žodžio.

Gausesnę grupę sudaro pravardės, kurių pagrindas – apeliatyvas (339 pravardės; 79,8 proc. visų analizuojamų pravardežių). Jos išskirtos į gyvų (235; 55,3 proc.), negyvų

daiktų (98; 23,1 proc.) ir nedaiktų (6; 1,4 proc.) semantines klases. Gyvųjų daiktų semantinę klasę sudaro semantinės grupės, žyminčios augalų pavadinimus (21; 4,9 proc.), gyvūnų pavadinimus (96; 22,6 proc.), asmenų pavadinimus (109; 25,7 proc.), mitinių būtybių pavadinimus (8; 1,9 proc.), šventųjų pavadinimus (1; 0,2 proc.). Negyvųjų daiktų pavadinimų klasę sudaro dvi grupės – valgomi (maisto pavadinimai (13; 3,1 proc.)) ir nevalgomi daiktai (85; 20 proc.): kūno dalių ir ant kūno susidariusių darinių pavadinimai; įrankių, įtaisų, darbo priemonių bei prietaisų pavadinimai; automobilio dalių pavadinimai; piniginių vienetų pavadinimai; medžiagų pavadinimai; skysčių pavadinimai; fiziografiniai terminai ir kiti vietų pavadinimai; vandens plotų pavadinimai; astronominių objektų pavadinimai; muzikos instrumentų ir šokių pavadinimai; aprangos pavadinimai; kiti negyvų daiktų pavadinimai. Pati negausiausia – nedaiktų pavadinimų klasė (6; 1,4 proc.), žyminti įvairius abstraktus.

Pagal sudarymo pagrindą mažiau yra pravardžių, kurių pagrindas tikrinis žodis (86; 20,2 proc. visų analizuojamų pravardžių), žymintis asmenvardžius (82; 19,3 proc.): pavardės (lietuvių, nelietuvių garsenybių) (22; 5,2 proc.), vardus (vyrų, moterų, personažų) (60; 14,1 proc.); vietų vardus (3; 0,7 proc.), prekės ženklus (1; 0,2 proc.).

Pravardžių semantikos analizė atskleidė semantines grupes, atspindinčias Veliuonos apylinkėse užrašytų pirminių pravardžių formavimosi sistemą. Pastebėta, kad esama pravardžių iš senojo leksikos sluoksnio, žargono. Žargono žodžiai ypač būdingi jauniems žmonėms, kurie nori išsiskirti, atkreipti dėmesį, perteikti savo tapatumą, nepriklausomybę. Dėl to atsiranda iš žargono žodžių pasidarytos pravardės. Pravardės dėl fizinių ypatybių dažniausiai suteikiamos dėl plaukų ir išskirtinio žmogaus stoto. Pravardėmis pagal būdingą ypatybę dažniausiai apibūdinamas žmogaus apsukrumas, smarkumas, lėtumas bei kiti neigiami būdo bruožai. Pravardės, žyminčios asmenų veiklą ir profesiją, atspindi žmonių pomėgius, gebėjimus, amatą, pareigas, tai yra veiklą, kuria jie išsiskiria iš kitų.

Straipsnyje pateikta pirminių pravardžių semantinė klasifikacija iš principo nauja, daugiausia besiremianti Aleksandro Vanago sudarytu hidronimų semantikos klasifikacijos schema, todėl gali būti tobulinama, pildoma, diskutuojama.

Literatūra

- BUTKUS, A., 1997. Lietuvių pravardės, kilusios iš įžymių asmenvardžių. *Acta Baltica*, 94, 19–23.
- BUTKUS, A., 1980. Gyvūninės pravardės. *Baltistica*, 16 (2), 160–169.
- BUTKUS, A., 2009. *Nominacija ir identitetas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- DLKŽe – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga: <http://dz.lki.lt>.
- GUDAVIČIUS, A., 2007. *Greitinamoji semantika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- KALĖDA, A., KALĖDIENĖ, B., NIEDZVIECKA, M., 1991. *Lietuvių–lenkų kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslo.
- KUDIRKA, R., 2012. *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodynas*. Kaunas: Technologija.
- LEMCHMENAS, Ch., 2003. *Rusų–lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- LPŽe – *Lietuvių pavardžių žodynas*. Prieiga: <http://pavardes.lki.lt>.
- LRTBe – *Lietuvos Respublikos terminų bankas*. Prieiga: <http://terminai.vlkk.lt>.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga: www.lkz.lt.
- MACIEJAUSKIENĖ, V., 2001. Dėl lietuvių pavardžių vertinimo darybos požiūriu. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, XLIV, 167–187.

MICKIENĖ, I., BARANAUSKIENĖ, R., 2012a. Onomastikos rezultatai geolingvistikoje: ekspedicijų patirtis. *Respectus Philologicus*, 21 (26), 208–215.

MICKIENĖ, I., BARANAUSKIENĖ, R., 2012b. Veliuonos apylinkių gyventojų pravardės: onomasiologinė motyvacija. *Acta Linguistica Lithuanica*, 67, 175–188.

MICKIENĖ, I., BARANAUSKIENĖ, R., 2014. Veliuonos apylinkių pravardžių struktūros ypatumai: antrinės pravardės. *Respectus Philologicus*, 26 (31), 262–269.

PAULAUSKIENĖ, A., 1994. *Lietuvių kalbos morfologija: paskaitos lituanistams*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

RLKŽ 1985. *Rusų–lietuvių kalbų žodynas*. T. IV. Vilnius: Mokslo.

TŽŽ 2001. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.

VANAGAS, A., 1981. Lietuvių hidronimų semantika. *Lietuvių kalbotyros klausimai XXI. Lietuvių onomastikos tyrinėjimai*, 4–153.

VSe – *Vardų sąvadas*. Prieiga: <http://vardai.vlkk.lt/>

VLKK – *Valstybinė lietuvių kalbos komisija*. Prieiga: www.vlkk.lt.

ZAIKAUSKAS, E., 2008. *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynėlis*. Vilnius: Alma Littera.

ZINKEVIČIUS, Z., 1977. *Lietuvių antroponimika: Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*. Vilnius: Mokslo.

ZINKEVIČIUS, Z., 2008. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Iona Mickienė

Vilnius University, Lithuania

Research interests: onomastics, lexicology, word derivation

Rita Baranauskienė

Vilnius University, Lithuania

Research interests: functional grammar, syntactic semantics, linguistic pragmatics

PECULIARITIES OF NICKNAME SEMANTICS IN VELIUONA REGION: PRIMARY NICKNAMES

Summary

The article focuses on the analysis of 425 primary nicknames recorded in Veliuona vicinity aiming to deduce their most common semantic features. The semantics of nicknames, their origins and common connotations are examined in greater detail. When analysing nickname semantics, the motives for nickname attribution and dictionary definitions are taken into account.

Examining nicknames semantically, first of all, the basis for nickname derivation is determined, i.e., a proper word meaning the name of an individual object or an appellative meaning, the generalised name of an object. Further on, the nicknames are classified into smaller semantic groups.

The research has disclosed that the greater group of nicknames is comprised of appellatives, which stand for a generalised name of an object (339 nicknames, 79.8 per cent), while nicknames made of proper names constitute the smaller group (86 nicknames, 20.2 per cent).

The analysis of nickname semantics has detected semantic groups, which reflect the system of forming primary nicknames in Veliuona vicinity.

The semantic classification of primary nicknames proposed in the article is in principle new with reference to Vanagas classification scheme of hydronym semantics; therefore, it is open for discussion, improvement and complementation.

KEY WORDS: nickname, onym, semantics, appellative, proper word.